

Veertig jaar later op de Duivelsberg

TEKENING: INA MARBUS

In ons land houden ongeveer tweeduizend liefhebbers zich bezig met de ruim vierentwintigduizend soorten ongewervelde dieren. Ruim de helft daarvan doet vlinders en libellen, zodat duizend vrijwilligers overblijven voor het kleinere spul. Deze keer over die ongewervelden: een uniek bodemdiertje, twee nieuwe libellen en een bijzondere loopkever, allemaal soorten die de Nederlandse fauna hebben uitgebreid.

In 1964 maakte ik mijn eerste natuurstudiekamp mee, in Beek bij Nijmegen, vlakbij de Duivelsberg. We bestudeerden de planten en vogels, loopkevers en slakken. Van pauropoda hadden we nog nooit gehoord, anders hadden we toen ook voor wereldnieuws kunnen zorgen. Want wereldnieuws was het toen begin februari van dit jaar een nieuwe pauropode werd ontdekt: het NOS-journaal berichtte erover, het kwam op de radio en in alle landelijke dagbladen. Een pauropode is een veelpotig (negen of tien potenparen) minuscuul bodemdier, verwant aan de duizend- en miljoenenpoten, met een lengte van 0,3 tot 1,7 millimeter. Ze zijn pas in 1866 voor het eerst gezien, in een tuin in Engeland.

Dierecoloog Matty Berg van de Vrije Universiteit en zijn Zweedse collega Ulf Scheller gaven de nieuweling de naam *Allopauropus montidiabolus*, naar de vindplaats op de

Duivelsberg. Behalve deze nieuwe soort voor de wetenschap werden nog zeven bekende soorten pauropoda gevonden. Omdat vertegenwoordigers van de klasse van de pauropoda nooit eerder in Nederland waren gedetermineerd, kregen we hiermee een nieuwe klasse van dieren binnen onze landsgrenzen. 'Er had nog nooit iemand naar gezocht', aldus Berg. Wereldwijd bestaan er meer dan zeventienhonderd soorten en op basis van de gevonden pauropoda in de ons omringende landen schatten de onderzoekers dat er hier nog andere soorten kunnen voorkomen. De witte, blinde diertjes, die vooral op oude boshellingen in de bodem tussen strooisel of onder kale boomstronken en stenen leven, hebben een gevorkte antenne en kunnen hun lichaam in een u-vorm buigen en zich voortbewegen met korte sprints, net als muizen.

Libellenliefhebbers vertelden me dat ze over de warme zomer van 2003 erg tevreden waren: onze libellenstand werd uitgebreid met twee nieuwe soorten. De Gaffelwaterjuffer (*Coenagrion scitulum*) werd op 16 juni door Kees Goudsmits ontdekt in de afgraving Wambach ten zuiden van Venlo en de Purperlibel (*Trithemis annulata*) werd begin juli door Piet Brouwer gefotografeerd bij een ven op de Veluwe. Het zijn beide zuidelijke soorten, de spectaculaire Purperlibel was nooit noordelijker dan Midden-Frankrijk waargenomen. In het standaardwerk *De Nederlandse libellen* (2002) hebben ze helaas nog geen beschrijving gekregen, in onze *Veldgids Libellen* zijn ze wel opgenomen.

Er waren trouwens meer waarnemingen van zeldzame warmteminnende libellensoorten, zoals die van de Zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*) in het Witte Veen in Haaksbergen, de tiende waarneming in Nederland.

'Opschudding onder ecologen' schreef Jelle Reumer in NRC Handelsblad van 11 maart 2004: van de kleine pikzwarte loopkever *Harpalus luteicornis* werden 47 exemplaren aangetroffen in de vervuilde, maar schitterende polder De Esch in Rotterdam.

De soort is uiterst zeldzaam, want hij sinds 1900 op slechts zes plaatsen aantoonbaar aangetroffen, meestal een enkel kevertje per keer. De soort is zo zeldzaam dat hij niet voorkomt op de Rode Lijst van bedreigde soorten.

De Rotterdamse onderzoekers veroorzaakten nogal wat opwinding, want het aantal van 47 exemplaren in één klein gebied betekent dat er zich een echte populatie bevindt, de eerste in Nederland. Maar het meest interessante is wel dat door deze vondst de geplande bodemsanering van polder De Esch waarschijnlijk niet doorgaat. Nietsdoen is hier het beste medicijn voor het behoud van natuurwaarden.

Joost Kazus is secretaris van de KNNV-afdeling Amsterdam.

Literatuur

- Strien, Willy van (2004). Kleine beestjes die blijven kriebelen. *De Volkskrant* (katern Wetenschap), 14 februari.
- Bos, Frank en Marcel Wasscher (1998). *Veldgids Libellen*. KNNV Uitgeverij, Utrecht, p. 96, 146 en 200.
- Turin, Hans (2000). *De Nederlandse loopkevers, verspreiding en oecologie*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland, Leiden, p. 469.